

DRAGOTIN LONČAR

Zgodovinar in politik dr. Dragotin Lončar je bil rojen 5. novembra 1876 v Lukovici (sam piše na Brdu) v kamniškem okraju kot sin vaškega ključavničarja. V osnovno šolo je hodil na Brdu in v Kamniku, v gimnazijo v l. 1888 do 1897 v Ljubljani, kjer je bil med drugim instruktorev sinov svojega ožjega rojaka pisatelja Janka Kersnika. V letih 1897 do 1901 je bil med tedaj še maloštevilnimi slovenskimi študenti češke univerze v Pragi, kjer se je vpisal na filozofsko fakulteto, študiral zgodovino, geografijo, nacionalno ekonomijo, državne vede, filozofijo in pedagogiko, poslušal med drugimi Masaryka, Drtino, Krejčija, Niederleja, Golla, Bidla in Riegerja ter promoviral 1902 pri docentu geografije V. Švamberi z disertacijo »O gostoti prebivalstva in krajev na Kranjskem«. Izpit za profesorja na srednji šoli je položil 1903 v Pragi, dopolnilni izpit (za nemščino in slovenščino kot učni jezik) pa 1904 na Dunaju. Šest let je bil suplent, in sicer 1901—1903 na II. državni gimnaziji v Ljubljani, 1903—1904 na kranjski gimnaziji, 1904—1907 na ljubljanski realki; šele 1907 dobi mesto pravega učitelja na mestni (pozneje državni) realki v Idriji, kjer ostane kljub številnim brezuspešnim prošnjam za premestitev in študijske štipendije do propada Avstro-Ogrske; tako dobi šele 1919 mesto na ljubljanski realki. V času radikalno-radičevskega režima postane novembra 1925 prosvetni inšpektor v prosvetnem oddelku ljubljanske oblasti in ima to funkcijo tudi po imenovanju za direktorja Narodnega muzeja v februarju 1926 ter je razrešen šele marca 1927, ko radičevska stranka ni več v vladi. Zdaj nastopi funkcijo v Narodnem muzeju, a na pritožbo prejšnjega direktorja dr. J. Mala, ki ji ugodí državni svet, je februarja 1928 uničen ukaz, s katerim je bil postavljen za direktorja Narodnega muzeja. V naslednjem razdobju postane znova prosvetni inšpektor, od 1929 vodi posle načelnika prosvetnega oddelka pri banski upravi, in sicer tudi po imenovanju za direktorja I. državne gimnazije v Ljubljani v novembru 1929. Ko postaneta poleti 1931 dr. Kramer in Pucelj glavna predstavnika Živkovičevega režima v Sloveniji, je dr. Lončar najprej razrešen funkcije na banski upravi in nastopi mesto direktorja gimnazije, dne 26. junija 1932 je pa sploh upokojen. Odslej živi kot upokojenec v Ljubljani; proti koncu druge svetovne vojne je njegova bolezen na očeh že tako napredovala, da mu je bilo onemogočeno vsako samostojno delo, in v zadnjih letih pred svojo smrtjo 29. julija 1954 ni mogel več zapustiti svojega stanovanja.

Lončarja, ki je že kot gimnazijec bil za kateheta verstvu in nramnosti nevaren človek (Veda IV, 1914, str. 546), je nato kot študenta na univerzi ideološko formiral Masarykov vpliv. Od pripada z Dermoto, Ferfoljo, Schweigerjem in Kunšičem krogu slovenskih študentov-masarykovcev, sodeluje v glasilih hrvatskih in srbskih masarykovcev Novo doba in Glas, je član društva čeških masarykovskih študentov in njegovo predavanje iz 1900 »Naše filozofično stališče nasproti liberalizmu, klerikalizmu in socialni demokraciji«, ki je izšlo naslednje leto v brošuri »Kaj hočemo. Poslanica slovenski mladini«, katero je v glavnem napisal Lončar sam, je na eni strani popolnoma pod Masarykovim vplivom, na drugi strani pa izraža že velik del za Lončarja sploh karakterističnih idej. Poti do klerikalizma za to grupo ni, saj pomeni

pri njej poudarjanje pomena verstva osebno le religioznost in deloma priznavanje krščanske morale ob odklanjanju konfesij in teologije, v politiki pa toleranco za vse nazore ob izvedeni ločitvi cerkve od države in šole. Pri liberalizmu, posebno slovenskem, jo odbija rodoljubna fraza (na mesto realistične analize), nacionalni šovinizem in nedemokratičnost (stališče do združništva in do splošne volilne pravice) ter sploh odnos do socialnega vprašanja. Kar zadeva socialno demokracijo, se nekako v glavnem priznava pravilnost Marxovih ekonomskih teorij in ekonomskega programa, vendar se v smislu pravkar publiciranih Masarykovih in Bernsteinovih knjig zelo poudarja, da je ta cilj mogoče doseči preko reform in evolucije, obenem se pa odklanja filozofski materializem. Za konkretno delo vidijo v slovensko domovino vračajoči se študenti dve možnosti: ali delo v socialnodemokratski stranki, če ta prizna njihovo stališče, ali pa delo kot samostojna grupa inteligence poleg socialnodemokratičnega delavstva.

Prav tedaj je pa 1902 Jugoslovanska socialnodemokratska stranka (JSDS) začela izdajati revijo Naši zapiski, ki ji je po prizadevanju A. Prepeluha dala podnaslov »Socialna revija« (namesto »Socialistična revija«) prav zato, da bi pridobila za sodelovanje masarykovske inteligente, konkretno predvsem dr. Dermoto in dr. Lončarja. Masarykovci so se res odzvali, pozneje, v času borbe za splošno, enako in tajno volilno pravico v letih 1905 do 1907, so pa tudi vstopili v JSDS. Tako nastane za vso dobo do prve svetovne vojne svojevrsten položaj: na eni strani vodstvo JSDS in njen glavni tisk seveda ne sprejema masarykovstva, ampak ostaja na pozicijah marksizma v tistem smislu, kakor ga je razumela nemško-avstrijska socialna demokracija, njen vpliv pa ostaja omejen v glavnem na maloštevilno industrijsko delavstvo in ona res predstavlja le nekako zvezo strokovnih organizacij in ceh, kakor so ji očitali; na drugi strani so Naši zapiski kot nekaka svobodna tribuna socialistične in s socializmom simpatizirajoče inteligence, kjer pa v glavnem vendar prevladujeta revizionizem in masarykovstvo, ki ju zastopata predvsem Prepeluh-Abditus in dr. Dermota, a jima pripada tudi pretežno v historične študije usmerjeni dr. Lončar; poudariti je pa treba, da ta krog inteligence ni imel večjega vpliva niti na socialnodemokratično delavstvo niti izven njega in da tudi v tedanji slovenski inteligenci predstavlja številčno le majhno manjšino, medtem ko velika večina pripada liberalnemu in — v manjši meri — klerikalnemu taboru.¹

Do odprtega političnega konflikta med obema strujama v JSDS je prišlo šele v zadnjih dveh letih prve svetovne vojne, in sicer zaradi nacionalnega vprašanja. Dr. Lončar prvotno v tem pogledu nima pridržkov glede socialne demokracije, saj ona zdaj odklanja breznarodnost, medtem ko se narodnost in mednarodnost dopolnjujeta, šovinizem je treba odklanjati, z delom med slovenskimi delavci bo mogoče le-te obvarovati pred odnarodovanjem, in on tedaj tudi pristaja na personalno avtonomijo narodov kot formulo za rešitev

¹ Pri analizi Lončarjevih političnih idej in politične aktivnosti se razen na njegove publikacije opiram predvsem na študijo Dušana Kermaunerja »Albin Prepeluh-Abditus, njegov idejni razvoj in delo« (Albin Prepeluh, Priponke k naši prevratni dobi, Ljubljana 1938, str. 295—562), na istega avtorja »Urednikove dopolnitve« k Tumovim spominom (H. Tuma, Iz mojega življenja, Ljubljana 1937, str. 419—473) in na Prepeluhove ter Tumove spomine same.

nacionalnega vprašanja v Avstro-Ogrski. V zadnjih letih pred drugo svetovno vojno se pa že kažejo znaki, da se »zapiskarji« in med njimi tudi on oddaljujejo od oficialnega stališča JSDS. Ves konflikt postane pa javen 1917, ko je on med predstavniki socialistične omladine, ki v splošnem izpoveduje revizionistično-masarykovska načela, v nacionalnem pogledu pa smatra nacionalno državo za postulat demokracije in se priključuje jugoslovanskemu gibanju, medtem ko oficialna stranka vztraja na stališču nemškoavstrijske stranke o ohranitvi Avstro-Ogrske kot velikega in medsebojno povezanega gospodarskega prostora, čeprav v drugačni politični obliki. Ko je socialistični omladini zaprto strankino glasilo Naprej, začne njena Slovenska socialna matica izdajati revijo Demokracija (1918—1919). Šele pod vplivom splošnega političnega razvoja prevlada v letu 1918 v JSDS stališče socialistične omladine in stranka pošlje po zlomu Avstro-Ogrske dr. Lončarja v Prago, od koder se vrne s slabimi vestmi glede Masarykovega in češkega stališča in prognoz glede rešitve vprašanja naših meja, nato pa kot enega od svojih petih predstavnikov v začasno narodno predstavništvo v Beograd, ki vrši do volitev v konstituanto funkcijo parlamenta.

V teh letih pride v JSDS do dveh novih kriz. Ko pride v letu 1919 do velikega levičarskega gibanja, nas pri dr. Lončarju glede na vse že navedeno ne more presenetiti, da odklanja diktaturo proletariata, da se v svojih člankih v Napreju 1920 zavzema na podlagi Bernsteina za evolucijsko pot v socializem, ki je boljša, v upanju, da bo razvoj normalen, priznavajoč, da bi ob drugačnem razvoju bila revolucija mogoča in upravičena. Ko nekateri predstavniki socialistične omladine preidejo v komunizem, med njimi urednica Demokracije Štebijeve, Demokracija preneha izhajati, Slovenska socialna matica pa obnovi izdajanje Naših zapiskov, in ko se tudi urednik teh dr. Lemež izjavi za komunizem, mu v juliju 1920 odvzamejo redakcijo, novi uredniki so dr. Lončar, Albin Prepeluh in Fran Erjavec, dr. Lončar postane pa 1920 predsednik Slovenske socialne matice. — Do druge krize pride zaradi stališča do vprašanja centralistične ali federalistične ureditve nove države. Dr. Lončar je bil že pred vojno med onimi petimi predstavniki slovenskih socialistov (Ivan Cankar, dr. Tuma, dr. Dermota, Prepeluh, dr. Lončar), ki so se izrazili proti ideji jezikovnega in kulturnega stapljanja vseh Jugoslovancev, ki jo je tudi med socialisti nekaj časa propagiral Etbin Kristan in ki je prišla do izraza tudi v tivolski resoluciji leta 1909; v odgovoru na Vedino anketo o jugoslovanskem vprašanju 1913 se izrazi proti opustitvi slovenskega jezika in le za kulturno zблиžanje, obenem pa opozarja, da vse vprašanje ni le kulturno, ampak tudi gospodarsko in politično. Že med vojno sta se obe grupi, ki sta konsekvентno računali z razbitjem Avstrije in ustanovitvijo samostojne jugoslovanske države, to je žerjavovski mladoliberalci in socialistična omladina, razlikovali tudi po tem, da je prva usmerjena čisto unitaristično, druga pa že govori o slovenski avtonomiji v jugoslovanski državi. JSDS nato od novembra 1918 do novembra 1920 niha med centralistično smerjo, ki jo zastopa dr. Milan Korun, in med avtonomizmom, ki ga zastopata Prepeluh in dr. Lončar. Končno prevlada centralistična smer, JSDS zamenja veliki avstrijski gospodarski prostor z velikim jugoslovanskim gospodarskim prostorom, Etbin Kristan in dr. M. Korun govorita v konstituenti za unitarizem in pristajata le še na samoupravne enote po gospodarskih in ne »plemenskih« ali historičnih vidikih.

Istočasno vodijo pa Naši zapiski kampanjo za avtonomijo, dr. Lončar je avtor avtonomistične izjave slovenskih kulturnih delavcev, ki je izšla najprej v Naših zapiskih v februarju 1921, in njegova izvolitev za predsednika Slovenske matice 9. novembra 1920 pomeni prekinitev s predvojnimi dr. Ilešičevim kurzom. Konflikt se konča s tem, da je na občnem zboru Slovenske socialne matice 29. junija 1921 izbrano novo uredništvo, ki ustreza oficialni smeri stranke, revijo in stranko zapuste avtonomistično usmerjeni inteligenti, dr. Lončar, ki že od aprila 1921 sodeluje pri Prepeluhovem tedniku Avtonomist, postane pa nato urednik nove revije Novi zapiski, ki je pa izhajala le eno leto (1922). Dr. Lončar se v svojih člankih iz teh let o jugoslovanskem vprašanju izraža za avtonomijo in ne še za federacijo, nasprotuje kulturnemu stapljanju in mnenjem o manjvrednosti Slovencev, republika mu ni nujen pogoj, čeprav mu je končni cilj, Jugoslavija mora končno obsegati tudi Bolgarijo, Bosna mora dobiti poseben položaj, rešiti je treba makedonsko vprašanje.

Iz grupe okrog Avtonomista se razvije v oktobru 1924 Slovenska republika stranka kmetov in delavcev, ki ji je bil Prepeluh načelnik in dr. Lončar tajnik, in Avtonomist se spremeni v Slovenskega republikanca. Poleti 1925 se ta stranka tesneje poveže z Radićevo Hrvatsko republikansko seljačko stranko, ta stranka pa tedaj spremeni svojo smer in gre v vladno koalicijo z Radikalno stranko, v novi situaciji se ji pa seveda približa tudi Pucljeva Samostojna kmetijska stranka. Tako pride tudi v Sloveniji do združitve dveh po izvoru in politični preteklosti zelo različnih grup, Prepeluhovih republikancev in Pucljevih samostojnih kmetov, stranke liberalnih kmetских posestnikov, najprej v Zvezo slovenskega kmetškega ljudstva in potem maja 1926. leta v Slovensko kmetško stranko. Slovenski republikanec preneha izhajati, Kmetški list postane skupno glasilo. V peripetijah politike v stari Jugoslaviji je bila ta stranka do 1927 vladna stranka, tega leta pridejo v Slovenijo na oblast klerikalci in preide ona v opozicijo. Režim šestojanuarske diktature operira nekaj let s kombiniranimi garniturami različnih bivših političnih strank, dokler septembra 1931 klerikalci ne preidejo v opozicijo, kramerjevci in pucljevci pa postanejo sestavni del vladne JRKD oziroma pozneje JNS. V zvezi s temi peripetijami je zgodovina raznih funkcij dr. Lončarja, dokler se on kot penzionist ne otrese svojih novejših političnih zaveznikov in začne iskati poti do svoje politične preteklosti. Od 1932 sodeluje v slovensko-opozicijskem listu Slovenija, nato formira grupo Slovenska zemlja, pozneje poskuša združiti to grupo z drugimi v Kmetško-delavsko gibanje in pri volitvah 1938 celo kandidira na Mačkovi listi (edina njegova kandidatura v življenju). Toda koncentracija sil, ki so se borile proti tradicionalnim vodilnim slovenskim političnim strankam, je prišla od drugod. V času druge svetovne vojne se njegovi somišljeniki z njegovo vednostjo večinoma pridružijo OF, on sam pa postane že zaradi svojega zdravstvenega stanja kmalu politično neaktiven. Pri tem odklanja sodelovanje z okupatorjem, ostaja pa pač pri svojem dotedanjem stališču do marksizma, manjka mu pa tudi posluh za taktiko NOB: kot pristaš idej Masaryka iz dobe pred drugo svetovno vojno o drobnem delu in o revoluciji kot nečem romantičnem je že v svoji študiji o Bleiweisu 1909 postavljajl antitezo med Simonom Jenkom kot pesnikom oboroženega boja in med Prešernom in pri tem iz Zdravljice citiral le ideje

o bodočem bratstvu med narodi, ne pa kitic, ki pozivajo na boj proti sovražnikom, v letu 1935 odklanja pri Simonu Jenku ne le njegov panslavizem in vero v Rusijo, ampak tudi poziv k orožju, ki precenjuje slovenski narodni značaj, in tako ni mogel razumeti gibanja, ki hoče rešiti slovensko narodno vprašanje s pozivom na borbo z orožjem.

Dr. Lončar ni bil nikdar voditelj kake pomembnejše politične grupacije, bil je vedno bolj profesor in moralni kritik kakor politik, njegov politični vpliv je bil omejen na ozke kroge, predvsem iz vrst inteligence. V slovenski politični zgodovini zavzema svoje mesto ne kot politik, ampak kot politični ideolog. V nekrologu svojemu najbližjemu političnemu sodelavcu Prepeluhu-Abditusu v Sodobnosti 1937 je označil kot glavni resnici, ki se je zanj borila grupa zapiskarjev, slovenstvo in socialstvo. Kar se tiče socialstva, je treba ugotoviti, da je grupa zapiskarjev in z njo dr. Lončar v delu slovenske svobodomiselne inteligence s svojim masarykovstvom in revizionizmom omajala vero v nespremenljivost obstoječega družbenega reda, ki je vanjo slovenska liberalna inteligenca prej trdno verovala. Preko tega stališča dr. Lončar ni nikdar prišel, čeprav je malo verjetno, da se mu je zdel naš kasnejši družbeni razvoj »normalen«, kakor je upal v članku v Napreju 1920. Kar se tiče slovenstva, je treba priznati, da je grupa zapiskarjev vsaj v dobi prve svetovne vojne ne le definitivno obračunala s kakršnokoli Avstrijo — to so tedaj storili na Slovenskem tudi nekateri drugi — ampak v tej dobi in neposredno po vojni formulirala že program avtonomne Slovenije v okviru Jugoslavije s končno perspektivo jugoslovanske federativne republike, kakor sta to storila poleg nje le še Ivan Cankar 1913 in Etbin Kristan med vojno s chicaško izjavo, ki je pa pozneje od nje odstopil. Dr. Lončarju pri tem slovensko vprašanje ni nikdar samo jezikovno in kulturno, ampak kot zgodovinarju vedno tudi politično vprašanje. Ta grupa je formulirala princip, medtem ko je klerikalna stranka princip slovenske avtonomije le prevzela od nje in ga včasih uporabljala s perspektivo, da bo na ta način prišla v Sloveniji na oblast, in se mu izneverila vedno, kadar je mogla priti pod ugodnimi pogoji na drug način na oblast. Več pa ta grupa ni storila in potrebne so bile nove družbene sile, ki so v drugi politični situaciji pripomogle tej konceptiji do zmage. — Dr. Lončar piše v istem nekrologu: »Ako se je kdo pod težo okolinosti ali zaradi premajhne npravne odpornosti kdaj odmaknil od njiju (to je slovenstva in socialstva), ni bilo prav, ker je omajal vero vase in svoje prizadevanje; saj živa vera prestavlja gore.« Pri tem misli pri svojem sodelavcu in pri sebi verjetno na dobo od 1925 do 1932, ko sta se najprej v zvezi s preobrati Radićeve politike in potem s svojimi zavezniki v Sloveniji v resnici oddaljila od lastnih načel; v resnici je vsa doba njegovih originalnih idej pred l. 1925, a po letu 1932 je prešla vsa borba za slovenstvo in seveda še bolj za socializem že popolnoma v roke novih političnih sil.

Mesto, ki ga je zavzemal v slovenskem kulturnem življenju (bil je od 9. novembra 1920 do 4. junija 1947 predsednik Slovenske Matice, nadalje pravi član Znanstvenega društva za humanistične vede od njegove ustanovitve 6. oktobra 1921 do njegovega prehoda v novo Akademijo znanosti in umetnosti), si je pa dr. Lončar pridobil predvsem kot zgodovinar. Njegovo prvo znanstveno delo, njegova disertacija, je sicer geografsko, historični vidik je precej v ozadju; izdelano je vestno, vendar ima bolj deskriptiven značaj, saj

geografija kot prava znanost tedaj komaj nastaja. Pozneje se z geografijo ni več bavil in ves njegov interes je razen že omenjenim ideološkim vprašanjem in včasih vprašanjem šolske reforme, kjer se zavzema v začetku precej radikalno, pozneje bolj umerjeno za prilagoditev šole novi dobi, veljal zgodovini.

Za označbo dr. Lončarja kot zgodovinarja je osnovne važnosti dejstvo, da je tisto področje, kjer dela on po virih in neredko krči ledino, slovenska politična zgodovina nekako od leta 1848 dalje. Njegova bibliografija sicer dokazuje, da je bil njegov historični interes zelo širok, opisoval je deloma po Bücherju in deloma po Marxu in Engelsu postanek delavstva in njegovega gibanja, referiral po Niederleju in drugih o domovini in naseljevanju Južnih Slovanov, pisal referate tudi o drugih delih iz starejše slovenske in slovanske zgodovine in v kritikah o njih zavzemal tudi svoje stališče, ki dokazuje njegovo načitanost, pisal biografije in sestavljal bibliografije nekaterih historikov, vendar pa iz teh področij ni napisal nobene monografije ali dela, ki bi slonelo prvenstveno na virih. Tudi njegovo glavno delo te vrste, Socialna zgodovina Slovencev v slovenskem prevodu Niederlejevega Slovanskega sveta iz leta 1911, je sicer vestno in lepo napisano, vendar pa sloni skoraj le na literaturi in zelo malo na virih, v njem bi bilo mogoče nekatera poglavja bolj obdelati po sicer še skromni literaturi tudi že tedaj, moti nekaj napak in pri zgodovini od 18. stoletja dalje niso obdelani momenti, ki jih prav v delu s takim naslovom težko pogrešamo.

Pravo področje njegovega dela je pa slovenska politična zgodovina od predmarčne dobe dalje. Prva publikacija te vrste, Politično življenje Slovencev iz leta 1906, je v resnici, kakor sam piše, informativen spis o političnem življenju, kakor se javlja v listih, strankah, osebnostih, ne daje pa gospodarske in socialne strukture niti ne analize smeri, vendar pa ni le kronologija, vse je povezano in nekaj razlagano, čeprav to ni glavni namen publikacije; že tu je zameetek njegove bibliografije. Njegova študija o Bleiweisu od 1909 predstavlja analizo pod nekaterimi vidiki, nakaže mnogo vprašanj in ima glede virov, kondenzirane obdelave, izključno političnih vidikov že vse značilnosti njegovega dela. Druga izdaja Političnega življenja Slovencev od 1921 je v primeri s prvo izdajo zelo izpopolnjena, mnoga poglavja so razširjena ali nova, seznam gradiva spada še danes med neobhodno potrebne pripomočke, vendar pa ima tudi ta spis informativen značaj, politično življenje je predstavljeno v idejah in osebnostih (predgovor), in v »Pro domo« leta 1922 avtor sam poudarja, da dejstva registrira, ne analizira, ne raziskuje podrobno postanka političnih strank, listov, osebnosti, niti ne dogodkov političnega življenja, spis je nekak Grundriss ali Leitfaden z gradivom, ki je žal nepopolno. Kar se tiče virov, slone Lončarjeva dela na zelo obsežnem in kritičnem študiju političnih listov, revij, knjig in brošur ter na političnih korespondencah, ki jih je neumorno zbiral in nekatere tudi izdajal, manj na arhivalnih virih in zapisnikih. Lončar ne podaja slovenske politične zgodovine v širšem okviru gospodarske in družbene zgodovine, ne raziskuje upravnih sprememb, ne študira agrarnega problema v letu 1848, ne podaja mnogo slovenskih struj pod vidikom njihovega evropskega okvira in pogojev postanka. Svojo nalogo si začrta ožje: politične stranke, struje, listi, osebnosti pri Slovencih samih. V tem okviru je pa gradivo zelo dobro in kritično

obvladal, kakor dokazujejo tudi njegove poznejše študije o Dežmanu in Sernecu in še njegova kritika Prijateljeve Kulturne in politične zgodovine Slovencev. V primeri s Prijateljem, ki se je poleg njega največ bavil s slovensko politično zgodovino 19. stoletja, je pri Lončarju aspektov in sintetičnih vidikov manj, zato je pa on bolj kondenziran in precizen. Pri njegovih sintetičnih vidikih se opaža vpliv Masaryka in Rennerja, mnogo ga zanima problem historičnega in prirodnega prava v slovenskih političnih programih, pri ugotavljanju dejstev se trudi, da je do predstavnikov vseh struj objektivnen. Njegovo vrednotenje je precej isto kakor pri Prijatelju, tako na primer v oceni staroslovencev, pozitivnosti nastopa mladoslovencev in predvsem Levstika, obsodbi slogaštva in kompromisarstva liberalizma.

Za Slovenski biografski leksikon je predstavljalo veliko škodo, ko je moral on zaradi bolezni prenehati sodelovati, saj slovenskih politikov od 1848 dalje ni poznal nihče tako točno kakor on. V celoti naredi njegovo delo na slovenski politični zgodovini vtis, da je moral toliko krčiti ledino, to je zbirati in kritično pregledovati gradivo, da je le redko prihajal do sintez, čeprav jih je imel stalno pred očmi in jih tudi večkrat napovedoval. Pri tem je pa treba upoštevati, da je on delal v neugodnih pogojih, n. pr. preko enajst let kot profesor idrijske realke, kasneje so ga pa ovirali drugi posli in predvsem zdravstveno stanje. Vendar pa bo moral njegov pregled, monografije, izdaje gradiva in ocene stalno upoštevati vsakdo, kdor se bo bavil s slovensko politično zgodovino v razdobju od meščanske revolucije 1848 do konca prve svetovne vojne.

Fran Zwitter

BIBLIOGRAFIJA

(s sodelovanjem Danice Lončarjeve)

Omejujem se na objave v književnih in revijalnih publikacijah. Bibliografija objav v listih bi vedla predaleč, razen tega bi bilo pa pri šifriranih in anonimnih prispevkih težko določiti avtorstvo. Zato se omejujem na opozorilo, da je dr. Lončar po podatkih, ki jih imam na razpolago, sodeloval pri listih Slovenski list (Ljubljana), Soča (Gorica), Edinost (Trst), Delavec-Rdeči prapor oziroma Rdeči prapor (Trst in Ljubljana), Zarja (Ljubljana), Učiteljski tovariš (Ljubljana), Prosveta (Chicago), Naprej (Ljubljana), Avtonomist (Ljubljana), Narodni dnevnik (Ljubljana), Slovenija (Ljubljana), Slovenska zemlja (Ljubljana) in Slovenska vas (Ljubljana). Njegovi psevdonimi in šifre so bili: D. L., D. L. Selski, Dr. L., r., Lr. in drugi. — V bibliografijo tudi nisem vključil njegovih prevodov in zato le tu omenjam, da je v Slovenki 1899 prevedel Masaryka Mnogoženstvo in enoženstvo, v Glasu 1900 Schäffleja Jedro socializma, v Kaj hočemo, poslanica slovenski mladini, Ljubljana 1901, Drtine Ideale vzgoje (ponatis Ljubljana 1932) in v Naših zapiskih 1904/05 Masaryka V boju za verstvo.

1. Rane na našem narodnem telesu, Nova Doba I, Praga 1898, str. 74—77, 192—95.
2. (L. Niederle), Zur Frage über den Ursprung der Slaven. Ein Nachtrag zu meiner Schrift »O původu Slovanů«, IM K VIII, 1898, str. 221—22.
3. Fr. Kos, Iz zgodovine Jugoslovancov v šestem stoletju po Kr., Věsnik slovanských starožitností, Praha 1899, sv. 3, str. 15—16.
4. Gospa El. Gnauck-Kühnova o ženskem vprašanju, Slovenka IV, 1900, str. 4—8.
5. Lavra Marholmova o ženi, Slovenka IV, 1900, str. 161—62.

6. Ob Prešernovi stoletnici, Slovenka IV, 1900, str. 271.
7. Naše filozofično stališče nasproti liberalizmu, klerikalizmu in socialni demokraciji. Poročal... na zaupnem shodu v Ljubljani dne 12. septembra 1900. Kaj hočemo. Poslanica slovenski mladini. Lj. 1901. Str. 15—31 (Lončar je avtor skoraj vse te publikacije, ki jo je uredil z Dermoto).
8. O gostosti prebivalstva in krajev na Kranjskem. Izvestje c. kr. II. drž. gimnazije v Lj. 1901/2, Lj. 1902, str. 5—37.
9. Fr. Drtina, Stoika Epikteta rukovet nravnih naučeni, N Z (= Naši zapiski) I, 1902/3, str. 10—11.
10. (Fr. Drtina) Myslenkový vývoj evropskeho lidstva, N Z I, 1902/3, str. 27—30.
11. Albin Bráf, Listy politického kacíře, N Z I, 1902/3, str. 126—28.
12. Studentské Směry, N Z I, 1902/3, str. 189.
13. Češki političní časopis Osvěta Lidu, N Z I, 1902/3, str. 190.
14. Profesor Simon Rutar (Na grob svojemu učitelju). Izvestje c. kr. II. drž. gimnazije v Lj. 1902/3, Lj. 1903, str. 3—12.
15. Kako je nastalo delavsko vprašanje, N Z II, 1903/4, str. 35—37, 54—57.
16. Ne ubijaj! (Misli o rusko-japonski vojni.) N Z II, 1903/4, str. 68—70.
17. Pomen in naloga socializma v razvoju človeštva, N Z II, 1903/4, str. 100 do 101.
18. Zemljevid o naseljenosti prebivalstva na Kranjskem. Izvestje c. kr. II. drž. gimnazije v Lj. 1903/4, Lj. 1904, str. 3 in karta v prilogi.
19. Napredek in reakcija, N Z III, 1904/5, str. 49—51.
20. Slovenska matica, N Z III, 1904/5, str. 119—21.
21. Naša narodna vzgoja, N Z III, 1904/5, str. 129—31.
22. Aforizmi, N Z III, 1904/5, str. 192 (ob Prešernovem jubileju).
23. Laibacher Brief (podpis: Ein Slovene), Der Weg I, Wien u. Leipzig 1905, št. 8, str. 10—11.
24. Muzeum, N Z IV, 1906, str. 15—16 (slov. srednje šole).
25. Emanuel Chalupny, Úvod do sociologie, N Z IV, 1906, str. 16.
26. Volilna reforma, N Z IV, 1906, str. 33—35.
27. Politično življenje Slovencev, N Z IV, 1906, str. 51—56, 67—72, 83—88, 100—103, 116—20, 131—35, 147—52. — Ponatis Knjižnica političnih in socialnih spisov, 1. zv., Lj. 1906, 33 str.
28. Obmejní Slovenci in njih politika, N Z IV, 1906, str. 81—82.
29. Pomen in naloga slovenske inteligencije, N Z IV, 1906, str. 113—15.
30. Dva politična programa, N Z IV, 1906, str. 161—63, 177—80.
31. Narodnostne razmere na Štajerskem ob koncu 19. stoletja, N Z V, 1907, str. 113—16.
32. Avstrijsko-ogrška pogodba in Slovenci, N Z V, 1907, str. 161—63.
33. Državnozborna večina in boj za šolo, N Z V, 1907, str. 167—69.
34. Slovenski glas o avstrijsko-ogrski pogodbi, N Z V, 1907, str. 181—84.
35. O domovini in naseljevanju južnih Slovanov. Sedmo izvestje mestne višje realke v Idriji za 1907/8, Idrija 1908, str. 19—29. — Ponatis N Z XI, 1914, str. 33—41.
36. O šolski reformi. Ponatis iz Učiteljskega tovariša. Lj. 1908, 63 str.
37. Dr. Janez Bleiweis in njegova doba. Zbornik Matice Slovenske XI, 1909, str. 141—244. — Ponatis Knjižnica leposlovnih, političnih in socialnih spisov, Lj. 1910, 104 str.
38. Iz politične korespondence dr. Janeza Bleiweisa, N Z VI, 1909, str. 10—15, 34—37, 67—73, 108—112, 131—135, 201—204; VII, 1910, str. 24—37, 75—83, 102—106, 140—143.
39. J. K., Velik moment. Politično razmišljanje ob veselem preobratu v deželi Kranjski, N Z VI, 1909, str. 47—48.
40. Masaryk a slovinský život. T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám, Praha 1910, str. 39—40.
41. Literarna drobtinica, N Z VII, 1910, str. 125 (k štev. 37 te bibliografije).
42. Dr. Ivan Prijatelj, Janko Kersnik, njega delo in doba. J. K. Zbrani spisi, VI. zv., 1. seš., Lj. 1910. N Z VII, 1910, str. 220—21.
43. Literarna drobtinica, N Z VII, 1910, str. 223 (k št. 38 te bibliografije).
44. Knjižnica društva »Ljudski oder« v Trstu, I. zv., N Z VII, 1910, str. 223—24.

45. Slovensko vseučiliško vprašanje, NZ VII, 1910, str. 257—60.
46. Ljudevit Pivko, Zgodovina Slovencev, 1. snopič, NZ VII, 1910, str. 313—17.
47. Dr. Josip Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, 1. zvezek, LZ XXX, 1910, str. 756—57.
48. Socijalna zgodovina Slovencev. L. Niederle, Slovanski svet, 1911, str. 177 do 244. — Ponatis Knjižnica političnih in socialnih spisov, 3. zv., Lj. 1911, 68 str. — Angleški prevod: The Slovenes. A Social History (From the Earliest Times to 1910), by Anthony J. Klančar, Cleveland, Ohio, 1939, VIII+78 str.
49. Ljudevit Pivko, Zgodovina Slovencev, 2. snopič, NZ VIII, 1911, str. 156—57.
50. Nekoliko diskusije o tem in onem, NZ VIII, 1911, str. 188—90 (k št. 37 te bibliografije).
51. Slovensko znanstveno delo, NZ VIII, 1911, str. 351—52.
52. Iz literarne in politične korespondence dr. Josipa Vošnjaka, NZ IX, 1912, str. 14—27, 53—59, 78—86, 107—114.
53. Dr. Ljudevit Pivko, Zgodovina Slovencev, 3. snopič, NZ IX, 1912, str. 190—92.
54. Popravek, NZ IX, 1912, str. 192 (k št. 52 te bibliografije).
55. Hrvaško državno pravo in Slovenci, NZ IX, 1912, str. 353—54.
56. Adolf Fischhof, Veda II, 1912, str. 28—37.
57. Ivan Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva II. del, LZ XXXII, 1912, str. 565—66.
58. Anton Globočnik in slovenski narodni program 1848. leta, Carniola N. V. III, 1912, str. 208—209.
59. Avstro-ogrsko vprašanje in Poljaki, NZ X, 1913, str. 212—16.
60. Dr. Viktor Tiller, Ustavoznanstvo avstrijsko-ogrške države. — Državoznanstvo Avstro-Ogrske, NZ X, 1913, str. 318—20.
61. Odgovor na »Vedino« anketo o jugoslovanskem vprašanju, Veda III, 1913, str. 381—84.
62. Milan Pajk, 19. XII. 1876 — 18. VI. 1913, Veda III, 1913, str. 415—17.
63. Dr. Josip Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, 2. zvezek, Veda III, 1913, str. 642—43.
64. Slovenci v preteklosti, NZ XI, 1914, str. 93—98.
65. Dr. Anton Dermota, NZ XI, 1914, str. 179—85 (L. je uredil to Dermotovo številko Naših zapiskov).
66. Masaryk in Marx, NZ XI, 1914, str. 233—40.
67. Iz literarne zapuščine dr. Janka Sernca, Veda IV, 1914, str. 118—32, 267—95, 393—404, 509—519.
68. Dr. Josip Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, 3. zvezek, Veda IV, 1914, str. 324—25.
69. »Janko Kersnik, njegovo delo in doba«, Veda IV, 1914, str. 433—59.
70. Dr. Mihajlo Rostohar, Narodnost a její mravní význam, Slovan XII, 1914, str. 221.
71. Poljaki in slovanstvo, Slovan XII, 1914, str. 222.
72. Iz življenjske filozofije Carlylove, Veda V, 1915, str. 27—34.
73. Dr. Vinko Zupan, Veda V, 1915, str. 128.
74. »Mein Österreich, mein Heimatland«, LZ XXXVI, 1916, str. 141.
75. Schriften zum Verständnis der Völker, LZ XXXVI, 1916, str. 333.
76. Die slavische Volksseele, LZ XXXVI, 1916, str. 380—81.
77. Sedemdesetletnica Jaroslava Golla, LZ XXXVI, 1916, str. 384.
78. Dr. Karol Slanc, LZ XXXVI, 1916, str. 430.
79. Nekoliko narodnostne statistike o Poljakih, LZ XXXVI, 1916, str. 527—28.
80. Österreichs Erneuerung. Von Dr. Karl Renner. Slovenski pravnik XXXII, 1916, str. 221—22.
81. Zadržno gibanje avstrijskega delavstva v letih 1914 in 1915. Zadruga XXV, Celje 1917, str. 71—74.
82. Skrb za udove i siročad u Austriji. Hrvatska njiva I, Zagreb 1917, br. 3, str. 52.
83. Mortuos plango: Slanc, Levec, Hubad, LZ XXXVII, 1917, str. 53—54.
84. Mein Österreich, mein Heimatland II, LZ XXXVII, 1917, str. 163—63.
85. Hrvatska Njiva, LZ XXXVII, 1917, str. 218.

86. Ob 50-letnici drja Janeza Ev. Kreka, LZ XXXVII, 1917, str. 328.
87. Dr. Milan Heimrl, LZ XXXVII, 1917, str. 447.
88. Madjarska študija o Slovencih, LZ XXXVII, 1917, str. 503—504.
89. Ob smrti dr. Jan. Ev. Kreka, LZ XXXVII, 1917, str. 611.
90. Slovenski proletariat in jugoslovansko vprašanje, Demokracija I, 1918, str. 14—16.
91. Madjarska študija o Slovencih, Demokracija I, 1918, str. 230—31.
92. Dr. Aleš Ušeničnik, Um die Jugoslavija, Demokracija I, 1918, str. 232.
93. O bogoslovni fakulteti, Demokracija II, 1919, str. 139—40.
94. O nameravani reformi srednje šole, Demokracija II, 1919, str. 141—42.
95. Dr. Oto Bauer, Pot k socijalizmu, N Z XII, 1920, str. 20—21.
96. Dr. K. Ozvald, Smernice novega življenja, N Z XII, 1920, str. 51.
97. Anton Melik, Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev I, N Z XII, 1920, str. 51—52.
98. Kaj in kako? N Z XII, 1920, str. 77—81.
99. Ob koroškem plebiscitu, N Z XII, 1920, str. 125—27.
100. Anton Kaspret, N Z XII, 1920, str. 164.
101. Dr. Anton Mahnič (1850—1920), N Z XII, 1920, str. 194.
102. Politično življenje Slovencev (Od 4. januarja 1797 do 6. januarja 1919. leta). V predelani in pomnoženi drugi izdaji. Izdala in založila Slovenska matica. Lj. 1921, 177 str.
103. Slovenci in jugoslovanstvo, N Z XIII, 1921, str. 1—4.
104. Izjava, N Z XIII, 1921, str. 25—26. (L. avtor teksta).
105. Luka Svetec (1826—1921), N Z XIII, 1921, str. 41—42.
106. Literarna drobtinica, N Z XIII, 1921, str. 120. (Opozorilo na nek članek o predmarčni dobi.)
107. Uvodnik, No Z (= Novi zapiski) I, 1922, str. 1—3.
108. Dr. Ivan Tavčar, No Z I, 1922, str. 11—12.
109. O reformi srednje šole v Jugoslaviji, No Z I, 1922, str. 49—50.
110. Dr. F. Grivec, Pravovernost sv. Cirila in Metoda, No Z I, 1922, str. 91—92.
111. Srbska kritika slovenske politike, No Z I, 1922, str. 92—95, 113—117, 153 do 163, 185—195.
112. Sušteršičeva brošura, No Z I, 1922, str. 129—30.
113. Politični citat, No Z I, 1922, str. 148.
114. Ljudmil Hauptman, Priroda in zgodovina v razvoju Jugoslavije, No Z I, 1922, str. 149—50.
115. Dr. M. Rostohar, Za novi socializem, No Z I, 1922, str. 150.
116. »Prerod«, No Z I, 1922, str. 150.
117. Dr. Jožef Stefančič, Naša domačija, misli dobrovoljca o osnovi oblasti, No Z I, 1922, str. 151.
118. Zbornik za pučko prosvjeto, No Z I, 1922, str. 151.
119. Kosta Petrović, Naše državno jedinstvo, No Z I, 1922, str. 151—52.
120. Kulturni dokument, No Z I, 1922, str. 152.
121. Nova škola, No Z I, 1922, str. 174—75.
122. Dvoje obletnic, No Z I, 1922, str. 175 (Slomšek in Gaj).
123. Nekrologa, No Z I, 1922, str. 176. (Gruden in Komatar.)
124. Pro domo, No Z I, 1922, str. 176 (k št. 102 te bibliografije).
125. Razmere v Macedoniji v bolgarski luči, No Z I, 1922, str. 201—202.
126. Jov. N. Tomić, Jugoslavija u emigraciji. Pisma i beleške iz 1917. No Z I, 1922, str. 202—204.
127. Politika in zgodovina. Nekoliko odgovorov na dnevna vprašanja. Lj. 1923, 155 str. (vsebuje v deloma predelani obliki izbrane članke iz 1917 do 1922, in sicer št. 86, 89, 90, 98, 101, 103, 105, 107, 108, 111 in 112 te bibliografije in še nekaj člankov iz Napreja in Avtonomista).
128. Erjavec Fran, Slovenci, LZ XLIII, 1923, str. 455—57.
129. O Slovaki in njih »Matici«, LZ XLIII, 1923, str. 569—73, 636—41.
130. Slovenska Matica in slovenska akademija, LZ XLIII, 1923, str. 590—91.
131. Sedemdesetletnica Jozefa Skultetega, LZ XLIII, 1923, str. 720.
132. Macharjeva šestdesetletnica, LZ XLIV, 1924, str. 190.
133. Iz slovaške kulture, LZ XLIV, 1924, str. 192.

134. O velikomoravski državi, LZ XLIV, 1924, str. 319—20.
135. Dr. Fr. Kos, LZ XLIV, 1924, str. 575—76.
136. Profesor dr. Fr. Kos (Obsmrtnica), GMS IV—VI A, 1925, str. 47—54.
- 137—142. Slovenski biografski leksikon, 1. zvezek, 1925, prispevki: 137. Alešovec Jakob, str. 6—7. 138. Ambrož Mihael, str. 8—10. 139. Arko Albin, str. 14 do 15. 140. Barbo-Waxenstein Josip Emanuel, str. 24. 141. Belec Ivan, str. 30—31. 142. Bleiweis Janez, str. 42—47.
143. Jos. Wester, Kriza naše srednje šole. LZ XLVII, 1927, str. 439—40.
144. Anton Kristan, O delavskem in socialističnem gibanju na Slovenskem do ustanovitve jugoslovanske socialno-demokratske stranke (1848—1896), LZ XLVII, 1927, str. 440—41.
145. T. G. Masaryk, Zbornik. LZ XLVII, 1927, str. 632—36.
146. Dr. Janez Ev. Krek, Izbrani spisi, II. zv., 1. snopič, LZ XLVIII, 1928, str. 181—85.
147. Za Akademijo znanosti in umetnosti ter Narodno galerijo, Svobodna mladina I, 1928, str. 2—4.
148. Stjepan Radić (1871—1928). Veliki koledar Kmetijske matice za leto 1929, 1928, str. 28—31.
149. Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje. Izdala in založila Cankarjeva družba, 1929, 46 str.
150. Dragotin Dežman in slovenstvo (Boj za slovenski narodno-politični program), RDH V—VI, 1930, str. 305—355.
151. Masaryk. Ob njegovi 80-letnici dne 7. marca 1930. leta govoril višjim razredom ljubljanske srednješolske mladine v »Unionu«. 1930, 23 str.
152. Šolstvo v Nemčiji (Pedagoški tečaj v Berlinu leta 1931), Popotnik LIII, 1931—32, str. 257—60.
153. Beseda o šolstvu (Nekaj načelnih misli), Svoboda V, 1933, str. 441—44.
154. Slovenska Matica (Ob njeni sedemdesetletnici). (Lj. 1934). 8 str. — Ponatis iz Slovenije III, 1934, štev. 5-6.
155. »Slovenska Matica« in naša znanost, Znanstveni vestnik (Akademska založba) I, 1934/35, str. 33—35.
156. Dr. Janko Sernek (od 19. oktobra 1834. leta do 25. januarja 1909. leta). Družboslovna skica v okviru njegovih narodnopolitičnih in gospodarsko-socialnih načel. Sodobnost III, 1933, str. 75—79, 123—128, 182—187, 282—286, 430—433, 472—474. — Ponatis iz Sodobnosti, 1937, 30 str.
157. Dr. Henrik Tuma, Sodobnost III, 1933, str. 200.
158. Simon Jenko, Sodobnost III, 1933, str. 590—93.
159. Andrej Gabršček, Goriški Slovenci I—II, JIČ (= Jugoslovanski istoriski časopis) I, 1933, str. 573—77.
160. Fran Šuklje (1849—1935), JIČ I, 1933, str. 761—64. — Politični del tega članka pod naslovom Fran Šuklje kot politik, Sodobnost V, 1937, str. 93—96.
161. Abditus, Sodobnost V, 1937, str. 481—487.
162. Za duhovno in politično svobodo (Ob Beneševem obisku Jugoslavije), Vzajemna svoboda I, 1937, str. 53—55.
163. Brief aus Ljubljana, Europäische Stimmen II, Paris—Zürich 1937, str. 56—57 (revija je izhajala tudi v francoščini in angleščini).
164. Znanost in delavstvo. Koledar Cankarjeve družbe 1938, str. 46—48.
165. Ivan Kunšič v pismih kot človek in znanstvenik, Slovenski jezik I, 1938, str. 145—53.
166. Karel Čapek, Pogovori s T. G. Masarykom, Sodobnost VI, 1938, str. 363—65.
167. Milada Paulova, Tomaš G. Masaryk a Jihoslované, JIČ IV, 1938, str. 128.
168. Après l'Anschluss — plus que jamais la véritable sécurité collective, Voix Européennes III, Paris-Zürich 1938, str. 236—37 (glej opombo k št. 163 te bibliografije).
169. Das ist kein wahrer Völkerfriede! Europäische Stimmen III, 1938, str. 547 (gl. opombo k št. 163 te bibliografije).
170. K Prijateljevi Kulturni in politični zgodovini Slovencev 1948—1895, ZČ IV, 1950, str. 183—194.
171. Dva doneska o početkih socializma med Slovenci, ZČ V, 1951, str. 234—240.